

Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija

90
METŲ

Darbas – viena iš svarbiausių žmogaus būties dalių. Jis ne tik išgyvenimo sąlyga, bet ir sukuria materialines vertybes. Tuo pačiu darbas yra aukštesnė vertybė už turtą: jis yra dvasinė ir fizinė asmenybės išraiška, leidžia žmogui pasijusti visaverčiu, suteikia egzistavimo prasnę.

Darbo inspekcijos misijos esmė – siekti, kad būtų užtikrintos darbinės garantijos, o svarbiausia – užtikrinta žmogaus teisė saugiai dirbti, kad darbas netaptų naikinančiu asmenybe, kad žmogus jaustųsi saugus, realizuodamas savo gebėjimus. Jos įgyvendinimas darbo inspekciją, pagal savo prigimtį, geriausiai iš visų institucijų žinančių rūpios kasdienės duonos skonį, labiausiai priartina prie dirbančio žmogaus. Mes pašaukti tarnauti valstybei ir visuomenei ginant viešąjį interesą ir vykdyti darbo įstatymų pažeidimų, nelaimingų atsitikimų darbe bei profesinių ligų prevenciją, siekiant išsaugoti darbuotojų sveikatą, gyvybę ir darbingumą, užtikrinti darbo garantijas.

Mes tikimės, kad metai po metų darbdaviai vis labiau suvoks ir vis sąžiningiau įgyvendins savo didžiąją atsakomybę saugant darbuotojų sveikatą ir gyvybę, mes tikimės, kad išsaugs karta, kuriai poreikis elgtis taip, kad išvengtų nelaimių, tarp jų – ir darbe, bus įdiegtas nuo pat pirmųjų žingsnių.

Mindaugas PLUKTAS

Lietuvos Respublikos vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius

ATGAL ATSIGRĘŽUS

Vienas iš pirmųjų darbo įstatymų, priimtų tarpukario laikotarpiu, buvo Darbo inspekcijos departamento steigimo įstatymas, paskelbtas 1919 m. Darbo inspekcija buvo atsakinga už teisinę, techninę bei materialinę

darbų saugos kontrolę. Jos tikslas buvo „kelti darbingumą, saugoti gyvybę ir sveikatą darbuotojų, kurie dirba einant samdyto sutartimi žodžiu ar raštu, išskiriant žemesnius, mažesnius kaip 80 ha, taip pat saugoti gyvybę ir sveikatą tų darbuotojų samdytų žmonių šeimynų.“

Tarybų valdžios metu valstybinė darbų saugos kontrolė buvo pavesta profesinėms sąjungoms. Jos veikė ekonominės veiklos šakų principu, inspektoriai buvo pavaldūs tos šakos profesinės sąjungos vadovybei, Lietuvos profesinių sąjungų tarybai, profesinės sąjungos centro komitetui Maskvoje. Dirbo valstybiniai kontrolės organai: kasybos darbų, energetikos, sanitarijos būklės priežiūros ir kt. Įmonėse veikė darbų saugos tarnybos, atsakingos už saugias ir sveikas darbo sąlygas, nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų profilaktiką. Ministerijose taip pat buvo įsteigti darbų saugos skyriai, kurie metodiškai vadovavo analogiškiems įmonių skyriams, kontroliavo darbo sąlygas žinybinėse įstaigose. Tokia sistema egzistavo iki 1990 m.

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, 1990 m. spalio mėnesį prie Vyriausybės įsteigtas Darbų saugos departamentas. Tačiau jis daugiausiai rūpinosi darbų saugos technine dalimi. Todėl 1992 m. šis departamentas Vyriausybės nutarimu pertvarkytas į Valstybinę darbo inspekciją (VDI) ir Technikos priežiūros tarnybą. Faktiška Valstybinės darbo inspekcijos atkūrimo pradžia – 1993 m. vasario 2 d.

SAUGIAI DIRBTI – VIENA IŠ GARBINGO GYVENIMO SĄLYGŲ

Šiuolaikinė socialinės ir darbo politikos kryptis į prevenciją, kurios tikslas – sudaryti

Iš kairės: (sėdi): Kristina Kaveckaitė, Petras Abaravičius, Mindaugas Pluktas, Jonas Naujalis, Aldona Česūnienė, Nerita Šot, Janina Digrienė, Irena Mikėlionienė, Jonas Gričius, Vanda Zabulionytė.
(stovi): Arūnas Lupeika, Stanislovas Ričkus, Albinas Frejus, Arūnas Džiugas, Gintaras Čepas, Vilius Mačiulaitis, Petras Jakutis, Paladijus Ragožinas, Vytautas Gegužis, Zenonas Griguola, Bronius Urbonas, Juozas Adamonis, Leonas Martinaitis, Albinas Beinarauskas, Rimas Grigaravičius.

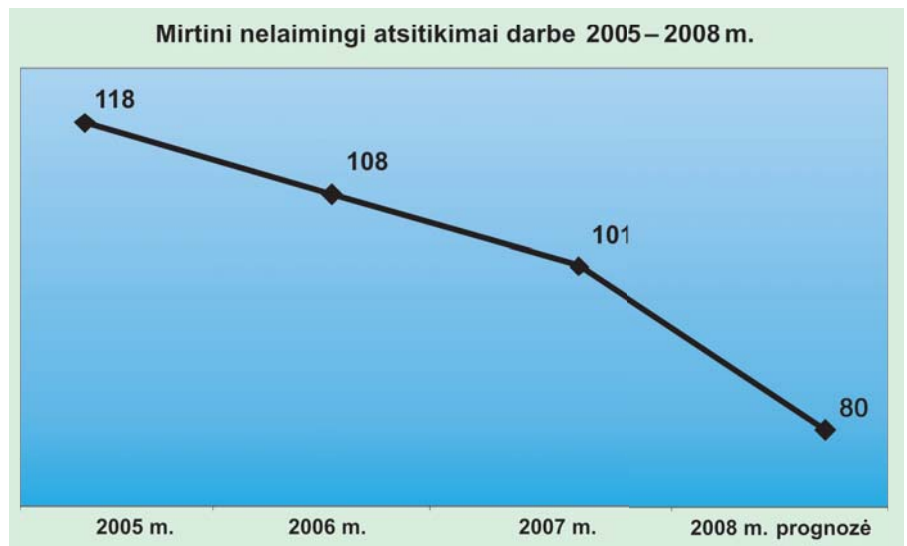
sąlygas žmonėms gyventi ilga, produktyvą ir sveiką gyvenimą – atsikūrusiai VDI išskėlė kokybiškai naujus akcentus. Tiek inspekcijos veiklos strategijoje, tiek jos valdymo metodikoje, tiek inspektuojant ar kitose veiklos srityse pradama nuosekliai įtvirtinti prevencijos reikšmė. Tai posūkis nuo sampratos apie atskirų pažeidimų fiksavimą link tam tikros socialinės mąstymo ir psichologijos brandos – gebėjimo inspektuoti darbuotojų saugą ir sveikatą užtikrinančios sistemos įmonėje kūrimą, jos veikimą. Kitą vertus, inspektoriams kilo uždavinys savo kompetencija nemaža dalimi prisidėti ugdant ir paties darbdavio brandą, suvokimą, kad jam privalu diegti tokią sistemą, kad jis už jos veikimą, kaip ir savo darbuotojų sveikatą ir gyvybę, atsakingas. Dar daugiau – įvertinus, kad prevencija savo prigimtimi yra įdirbis ateičiai ir realizuojama ne vien siauru, gamybinu matymu, VDI plėtė nuostatą į ją įtraukti kuo platesnę visuomenės dalį.

Ta kryptimi per 15 VDI atsikūrimo metų ir buvo dirbama, ieškant įvairesnių metodų bei formų: nuo įprastų inspektavimų, konsultavimų įmonėse, tebususių pačioje atsikūrimo pradžioje, iki savo svetainės internete kūrimo ir rekomendacijų, metodikų, konsultacijų joje teikimo, leidinių spausdinimo ir platinimo, informacijos sklaidos dalyvaujant parodose, specializuotų seminarų mažų ar vidutinių įmonių vadovams, išvažiuojamųjų konsultavimų rajonų seniūnijose, inspekcijos Vieningų konsultacinių dienų visoje šalyje organizavimo, el. laiškų įmonių vadovams, įvairios trukmės kampanijų. Į prevencijos įtvirtinimą įtraukdama platesnę visuomenės dalį inspekcija kreipiasi per radijo, televizijos laidas, kurdama garso ir vaizdo klipus, mokomuosius filmus.

NEBUS KOMPETENCIJOS – NEBUS PAGARBOS

Darbo inspekcija tik tada gali atlikti jai skirtą vaidmenį, kai jos specialistai atitinka jiems keliamus reikalavimus, yra kompetentingi, geba analitiškai mąstyti, priimti sprendimus, dirbti kolektyviai, bendrauti su partneriais, yra taktiški ir kartu reiklūs. Todėl jau pirmaisiais VDI atkūrimo metais organizuoti inspektorių mokymai, kuriuose paskaitas skaitė ekspertai iš Tarptautinės darbo organizacijos; mokymas buvo intensyviai plėtojamas pagal Danijos, Švedijos, Vokietijos, Prancūzijos, Jungtinės Karalystės, PHARE projekto ir kitų ekspertų rengtas programas. Inspektorių profesinės kvalifikacijos kėlimas nusistovėjo kaip tęstinis procesas. Inspektoriai nuolat įgyja naujų žinių ir įgūdžių, mokosi adekvačiai reaguoti į besikeičiančius darbo santykius, darbo organizavimą, naujas technologijas, geriau planuoti savo veiklą visais lygiais.

Aukštos kvalifikacijos reikalauja ir labai išaugusios VDI funkcijos: atkūrus veiklą jų vardijimas tilpo į 13 punktų, o 2008 m., įskai-

tant tiesiogiai Valstybinės darbo inspekcijos įstatyme ir kituose teisės aktuose numatytas funkcijas, jas galima išdėstyti kone 30 pozicijų. Šiandien VDI inspektoriai geba vertinti darbuotojų saugos ir sveikatos būklę įmonėse sistemiskai – ar įmonėse, įstaigose ir organizacijose darbdaviai identifikuoja pavojus ir atlieka rizikos tyrimus bei jos vertinimą, taip pat vertinti saugų darbą techniniu aspektu, tirti nelaimingus atsitikimus darbe, profesines ligas, analizuoti ir teikti siūlymus dėl jų priežasčių šalinimo bei darbuotojų saugos ir sveikatos būklės šalyje gerinimo. Jie kompetentingai tikrina Darbo kodekso normų vykdymą (darbo apmokėjimas, darbo ir poilsio režimai, darbo sutarties sąlygos, kolektyvinės sutartys, nelegalus darbas ir kt.), dalyvauja nustatant darboviečių tinkamumą naudoti bei tiriant įrenginių ir objektų avarijas, tikrinant įmonių vadovų, darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų specialistų žinias; teikia pastabas bei pasiūlymus dėl darbuotojų saugos ir sveikatos, darbo santykių klausimais rengiamų teisės aktų projektų, išvadas dėl rengiamų darbuotojų saugos ir sveikatos mokymo programų. VDI taip pat vykdo Potencialiai pavojingų įrenginių registro tvarkytojo funkciją, priima įmonių pateiktus prašymus skirti lėšų nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų prevencijos priemonėms įgyvendinti, naudoti darbo vietas ir kt.

KAIP LYGIAVERTIS PARTNERIS

VDI veiklą vykdo teritoriniu principu. Nors inspektorių skaičius nėra itin gausus, tačiau 2008 m. jis išaugo iki 202 inspektorių (121 inžinierius, 61 teisininkas, 20 gydytojų higienistų). Šios pajėgos kasmet patikrina apie 6–7 proc. visų Lietuvoje registruotų įmonių.

Plėtodama socialinę partnerystę, VDI bendradarbiauja su visomis šalies profesinėmis sąjungomis ir darbdavių organizacijomis, palaiko dalykinius ryšius su daugiau kaip 30 vyriausybinių įstaigų ir organizacijų, visomis savivaldybėmis bei apskričių organizacijomis,

Vyriausybės atstovais apskrityse. Nuo 1994 m. inspekcija turi nuolatinį atstovą trišalėje Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos komisijoje.

Tarptautinėje veikloje VDI nuėjo ilgą ir sudėtingą kelią – nuo pirmojo VDI inspektoriams rengto seminaro 1993 m. iki dalijimosi savo patirtimi kitų valstybių rengiamuose seminaruose bei konferencijose: Nikozijoje, Londone, Vroclave, Stokholme, Paryžiuje, Taline, Rygoje ir kt. Nuo 1994 m. VDI yra Tarptautinės darbo inspekcijų asociacijos, o nuo 1995 m. – ES Vyriausiųjų darbo inspektorių komiteto narė, palaiko ryšius su kitų šalių analogiškais įstaigomis bei institucijomis. Pasirašytos bendradarbiavimo sutartys su Lenkijos, Latvijos, Estijos darbo inspekcijomis.

VDI veikia Europos saugos ir sveikatos darbe agentūros (Bilbao, Ispanija) Lietuvos nacionalinis ryšių punktas, kurio išsami ir įvairiapusė informacija pateikiama interneto svetainėje (<http://osha.vdi.lt>), o šio punkto sukurtas Lietuvos darbuotojų saugos ir sveikatos informacinis tinklas apima 26 šalies įstaigas ir organizacijas.

SVARBIAUSIAS POST SCRIPTUM

Visapusės VDI veiklos įdirbio vaisiai subręstai; dabar VDI dirbančiųjų karta greičiausiai jų ir neišvys. Tačiau šiuo metu galima konstatuoti rodiklį, tvirtinantį, kad VDI bendra su partneriais veikla nenuėina veltui (žr. grafiką).

Algirdo g. 19, LT-03607 Vilnius
Tel. (8 5) 265 0193
Faks. (8 5) 213 9751
El. paštas info@vdi.lt
Interneto adresas www.vdi.lt

Net ir vienas žuvęs darbe yra per daug!